

TRAGAOCI ZA SVETINJOM

(Malkom Bul, Kit Lokart: *U potrazi za svetinjom, Adventizam sedmog dana i američki san*, prev. Vladislav Đorđević, Mediterran Publishing, Novi Sad, 2011)

Dve, za Srbe, istorijski važne protestantske zajednice, Nazarenska i Adventistička, po prvi puta su, u vidu monografskih studija, obrađene od strane stručnjaka, i dostupne u knjižarama. Reč je o delima *Nazareni među Srbima* dr Bojana Aleksova i *U potrazi za svetinjom* M. Bula i S. Lokarta. Prvo je delo srpskog istoričara koji danas predaje na Univerzitetu u Londonu, drugo delo britanskih istraživača, u prevodu srpskog esejiste Vladislava Đorđevića. O Nazarenima, o njihovoj pojavi u srpskoj sredini, o njihovom učenju te kulturnim i ekonomskim domašajima pisali su Sima Matavulj (priča „Novoverci“), Jaša Tomić (roman *Nazareni*), dok je sam Jovan Jovanović Zmaj prepevao nazarensku pesmaricu, radi čega je, svojevremeno, bezmalo proteran iz Srpske pravoslavne crkve (sic!). Postmoderni pisci Vojislav Despotov, Sava Damjanov, Milivoj Nenin delom su naslednici, koliko i preobrazitelji, te manjinske, alternativne, autsajderske zajednice. Đorđević i Požarev imaju sličnu poziciju kada je reč o nazarenskom i/ili adventističkom nasleđu. Ukoliko bi se desilo da dobijemo referentnu studiju o baptističkoj ili pentakostalnoj zajednici, tada bi srpska historiografija i sociologija započela proces vlastitog samorazumevanje fenomena istorijski i kulturno značajnijih malih verskih zajednica u Srbiji. Tada bi se prešlo sa nesuvislog govora o sektama na govor o kulturama i kulturnim međuprožimanjima.

U potrazi za svetinjom predstavlja do danas najozbiljniju sociološku studiju posvećenu (novo)protestantskoj *Crkvi Adventista sedmog dana* i prvu takvu knjigu objavljenu u Srbiji uopšte. To je najtemeljniji pokušaj sintetičkog pristupa studiji idejnih (teoloških, filozofskih, sociokulturnih) izvorišta adventizma, najvredniji doprinos studiji konkretnog fenomena stvaranja apartne religijske svesti i organizacije na tlu SAD-a devetnaestog veka, kao i uopšte najdublji uvid u filozofiju adventizma posmatranog kroz sve aspekte društvenog i intelektualnog života koji ovaj pokriva. Adventizam sedmog dana je nastao kao religijsko-društveni odgovor na američki san, na američku građansku religiju, na američko shvatanje života kao takvo. Budući da je reč o reakciji na određeni, vodeći društveni model, ono je imalo za cilj da udvaja, da duplicira vlastito društveno uređenje s ciljem stvaranja sopstvenog, odvojenog modela koji bi stajao u suprotnosti sa glavnotokovskim. U tom smislu, adventizam u Americi – a putem misijskog rada, kasnije i u svetu – teži da pokrije sve ekonomske, društvene, intelektualne potrebe svog članstva te predstavlja vid društva unutar društva. Reč je o (hrišćanskoj) religiji unutar korpusa (hrišćanskih) religijskih uverenja, o (religioznom) društvu unutar (religijskih ili sekularnih) društvenih sistema i o filozofiji bića unutar razuđenog korpusa filozofije bića. Već sam crkveni naziv zajednice ističe važnost vremena, kao centralne komponente u artikulisanju filozofije bića. To je najbitniji uvid,

najvažnije otkriće Malkolma Bula i Skota Lokarta. Autori su doista uspeli da definišu adventističku samoreprezentaciju, da je intelektualno i filozofski artikulišu, da razlože na samorazumljive sastojke elemente eshatologije i sotiriologije koji su joj izvorište. Jer, doista, posmatramo li adventizam kroz njegov istorijsku luk vidimo (marginalni) odlomak neuspelog mileritskog pokreta koji postepeno stvara crkvenu zajednicu i daje nekoliko teologa prvog reda koji redefinišu hrišćanska shvatanja unutar konteksta mileritskih očekivanja i potonjeg razočarenja (Hristovim nedolaskom 1844 godine); vidimo da u viktorijsko i doba rađanja feminizma jedna žena bez konsekvantnijeg formalnog obrazovanja osniva ono što se još za njena života smatra za najjači međunarodni medicinski i obrazovni crkveni sistem posle katoličkog.

Snaga uverenja temelj je tom uspehu: adventni pokret zagovara ideju *posvećenja* čoveka (ideja koja je, suštinski, srodna pravoslavnoj terminologiji *oboženja*), no za adventizam bitna jer veruje u skori smak sveta. Apokaliptizam, dakle, generiše redefiniciju načina života kao vida pripreme za život u „Carstvu nebeskom“. Posvećenje vremena i čoveka u datom vremenskom segmentu ima za posledicu stvaranja nove crkvene kulture. Prostor je nebitan jer će biti zbrisan. Bitno je vreme: ono će da posluži za upoznavanje sebe, za samoizgradnju. Subota kao znak Božjeg stvaranja čovečanstva i njegovog oslobođenja (adventističko tumačenje Mojsijevog *Petoknjžja*) tako postaje krucijalna. U tom smislu, 12. poglavlje studije, pod naslovom „Umetnost izražavanja“, sintetiše adventistički svetonazor. U tom segmentu studija ističe da „adventisti koriste vreme kao dimenziju izražavanja, jer je to i njihova primarna dimenzija iskustva“. Muzika, govorništvo, praksa redovnih obreda urodiće usredotočenošću na zvuk. Adventistička teologija je, rekosmo, zaokupljena vremenom (od proročkog tumačenja vremena do preciznog obeležavanja početka i kraja subote), ne prostorom.

U tri odeljena segmenta svoje studije, Bul i Lokart ispituju adventističku teologiju, crkvenu strukturu u poređenju sa američkom, društvenom (crkvenom i laičkom), te adventističku supkulturu (manjinske grupe unutar jedne već marginalne, manjinske crkve). Studija otkriva da su teološki koncepti urodili kulturnim modelom. U iščekivanju eminentne parusije, Drugog dolaska, vrednost je modela u tome što uspešno pokriva sve vidove intimnog i društvenog života. Sporni oblik modela je pak u tome što oštro puritansko nasleđe američke religije (kao i konstantne nesigurnosti u vlastito spasenje) predstavlja uzročnik neretke manijakalne depresivnosti verništva. Psihologija adventiste se izgradila na trenju između paradoksa zdravog života, zasnovanog na dobrovoljnom lišavanju duvana, droga i mesa (Zdravstvena reforma koji proishodi iz uverenja da je telo hram Svetoga Duha), i očekivanju ispunjenja (pre)visokih moralnih normi (budući da je neposrednost Drugog dolaska uzročnik težnje ka – neostvarivoj – bezgrešnosti). Rečju, Adventista sedmog dana bio bi naslednik teoloških sporova Džona Harvija Keloga (svojedobno potencijalnog nobelovca) i Jelene Harmon Vajt (suosnivačice adventizma). Njihov eksperimentalni (teološki, filozofski, fiziološki) radikalizam je pretvoren u način života, u društvenu prepoznatljivost, u takoreći sverešavajuću, spasonosnu stvarnost crkve čekalaca Hrista.

Umetnici su u više navrata obrađivali razne vidove adventističkog iskustva. Istorijski, prva bitna – kritički intonirana – slika odrastanja u adventističkom domu data je iz pera modernog afroameričkog klasika Ričarda Rajta, *Crni dečak*. I Rajt i, kasnije kod nas, R. B. Mar-

ković (*Knez Miškin u Belom Valjevu* – motiv „odrvenele subotarke“), Vl. Đorđević (*Hram is-povesti*), obrađuju socijalnu devijantnost i izopštenost, dok se američki pisci horora Stiven Spruil, Rej Garton, istoričar umetnosti Malkom Bul, ili kod nas Požarev fokusiraju na nasle-đe apokaliptizma. Muzičari Litl Ričard, roker i propovednik, jedan od tvoraca rokenrola; Princ (album *Znaci vremena*, u kome su apokaliptički modeli tumačeni u ključu rokerskog bunta i ironije), sugerišu, još jednom, da se srž američke narodne i popularne kulture na-lazi, kako je to već smatrao Elvis Prisli, u gospelu. Izdvajaju se i dva filma: *A Cry in the Dark*, sa Meril Strip i Semom Nilom (obrađuje posledice devijantnog imidža adventizma na pri-meru čuvenog australijskog slučaja Čemberlen); *The Road to Wellville*, 1994 (fascinantni Entoni Hopkins u ulozi ekstravagantnog doktora Keloga).

Između tame smaka sveta i svetlosti takoreći hedonističke nege tela, kreće se paradok-salni luk osobene religijske reprezentacije sebe i vlastitog okruženja. Sve je to ipak ozbiljnije od bulevarske štampe i nazovi studija koje su, sve donedavno, pokrivala pitanja „malih verskih zajednica“ u Srbiji, kako za vreme Slobodana Miloševića, tako i posle njega.